

sos és használható tájékoztatást csak az illető könyvtár tud adni. Néhány közművelődési könyvtár több évet megért állománygyarapodási jegyzékei — amelyek a teljes beszerzett könyvanyagot tartalmazzák és amelyek éppen az igényes olvasók és szakemberek körében keltek érdeklődést — jól bizonyították mindezt.

Más kérdés a nyomtatott katalógusok technikai előállításáé. Közhelynek számít, és mindenki által elismert „fájdalom”, hogy mily nehéz egy-egy könyvtári kiadvány megjelentetése. Biztosnak látszik, hogy a nyomtatott katalógusok vonatkozásában a xerox-sokszorosító eljárásnak van jövője. A cédulák csoportosításának korlátlan lehetőségei, a rövidebb átfutási idő, a gazdaságosság mind mind emellett a módszer mellett szól. Kívánatos és jó lenne, ha alkalmazásához és szervezett igénybevételéhez minél előbb megteremtődnének a feltételek. Ebben az esetben a nyomtatott katalógusok hasznosságáról több megye gyakorlata alapján lehetne megbízható és hű képet szerezni.

Takács Miklós

Hogyan vált be a veszprémi kötetkatalógus?

A Veszprém megyei könyvtárosok tapasztalatai szerint a megyei nyomtatott katalógus a gyakorlatban nagyon hasznosnak bizonyult. Az elgondolt és meghatározott feladatok nagy részét megoldotta. Néhány részletben azonban — elsősorban adottságai miatt — nem felelt meg a várakozásnak.

Általános tapasztalat, hogy az olvasók könnyen és jól tudják használni, és ez — ismervén a cédulakatalógusok használatát és használhatóságát — egyáltalán nem elhanyagolható előny. Sok olvasó a nyomtatott katalógussal vagy az abból kiírt könyvcímeket tartalmazó cédulával jött és jön a könyvtárba, s kéri az otthon kiválasztott műveket. Többen elmondták: a katalógus lapozgatása közben tapasztalták, hogy olyan könyvek találhatók a könyvtárban, amelyekre nem is gondoltak. Az olvasók körében régebben az a helytelen, de sajnos majdnem általánosnak mondható hiedelem uralkodott, hogy a közművelődési könyvtárak csak szépirodalmi műveket gyűjtenek. A katalógust lapozgatva azonban látták, hogy a különböző ismeretágak sok könyve szerepel benne. Ez segített nekünk a tévhitet eloszlatni. Mivel a szak- és ismeretterjesztő könyveket a katalógus elején soroltuk fel, az olvasók önkéntelenül is ezt nézték át először, s minden bizonnyal ez is közrejátszott abban, hogy a megjelenés után a legtöbb könyvtárban növekedett az ismeretterjesztő és szakirodalom forgalma, Zircen például 14,2%-ról 16,3%-ra. Gyakran tapasztaljuk, hogy a régi olvasók megjelölik a katalógusban a már elolvasott műveket, ezzel mintegy ellenőrzik olvasottságukat, és számontartják, hogy mely fontos művek elolvasására nem kerítették még sort. Ugyanakkor megismerhettünk több „könyvfalót” is, akik megkezdnek egy betűt, és az abban szereplő összes művet el akarják olvasni.

Érdekesen eltérő a könyvtárosok tapasztalata arról, hogy kik vásárolták a katalógust (egy év után már egy könyvtárban sem lehetett kapni). A legtöbb helyen a régi olvasók, akik már magasabb igényeket támasztanak a könyvtárral szemben, maguk választják meg olvasmányaikat, s ehhez látni szeretnék, miben válogathatnak, azonban a könyvtárban sokszor nincs idejük a keresgélésre. Az állomány nagyobb részével még a szabadpolcos könyvtárban sem találkozunk, a cédulakatalógus pedig nem alkalmas az állomány nagyobb csoportjainak egyidejű áttekintésére. A hosszú ideje rendszeresen olvasó emberek közül soknak az az érzése, hogy az adott könyvtárban kevés mű található, amelyet érdemes lenne kikölcsönözni, tehát „mindent elolvasott” már. Ezek az olvasók sok művet találtak a nyomtatott katalógusban bön-gészve, amiket még nem olvastak, tehát sikerült őket ilyen módon „visszahódítani”.

Néhány helyen, például Veszprémben és Várpalotán viszont az új olvasók közül vásárolták többen a katalógust, mert ők arra számítotak, hogy segítséget kapnak a könyvtári állományban történő eligazodáshoz, könnyebben megismerik a műveket, gyorsabban önállókká válnak. Veszprémben például sok egyetemi és középiskolai diák vásárolta meg. Nagy előny — persze bizonyos szempontból hátrány is —, hogy a katalógus 10 könyvtár állományát jelöli. Előnye az, hogy lényegesen fellendítette a könyvtárközi kölcsönzést, különösen a megye könyvtárai között. Több esetben az olvasó nemcsak a kért művet jelölte meg, hanem a könyvtárt is, amelyikben megtalálható.

A katalógus anyagának összeállítása kitűnő lehetőséget adott arra, hogy felülvizsgáljuk a megyei könyvtár állományát, az egyeztetés pedig felért a legalaposabb

szerzeményezési ellenőrzéssel. A könyvtárak munkatársai már akkor, olvasóik pedig a katalógus megjelenése után megítélhették, milyen volt az állománygyarapítás. Az érdekelt könyvtárak hiányaikat nagyobb részben már pótolták, tehát a kötet *mintakatalógus szerepét* is betöltötte.

De nemcsak kedvező tapasztalataink voltak a katalógussal. Nem sikerült például olyan propagandaeszközzé tenni, mint azt vártuk. Sokan kifogásolták, hogy nem tükrözi a teljes állományt, de ennél is többen hiányolták, hogy *a legújabb irodalmat nem szerepelteti*. (Itt sokkal gyorsabban észrevették ezt, mint a cédulakatalógusban!)

A következő évben megjelentetett *pótfüzet* már nem váltott ki olyan érdeklődést. Ebben közrejátszott az, hogy nem fejtettük ki vele kapcsolatban olyan propagandát, mint az első kötetnél, úgy gondoltuk, hogy ez már menni fog magától is.

Olvasóink azóta is *érdeklődnek az újabb, teljes katalógus iránt*. Ez készítetett minket arra az elhatározásra, hogy ebben az évben újra megjelentetjük, kibővítve a pótfüzet megjelenése utáni anyaggal. Az új kötetkatalógus kétkötetes lesz, az első kiadással megegyező beosztású, s mintegy 8000 művet tartalmaz.

Pár mondatban az elkészítési módról is szeretnék írni. Katalógusunk nem nyomdai úton készül, hanem a *Könyvtártudományi és Módszertani Központ* xerox-sokszorosító eljárásával. Ennek egyik előnye, hogy az összeállítás és a megjelenés közötti idő jóval kisebb, kb. 3–4 hónap, míg nyomtatás esetén egy év. Másik előnye, hogy az egyes címeket külön kartonokra gépeltük, s ezek bármikor felhasználhatók, és tetszés szerint csoportosíthatók.

Semmiképpen sem érthetünk egyet *Zsembery Anna* véleményével, aki a *Könyvtáros* szeptemberi számában (546. old.) azt írja, hogy a nyomtatott katalógusoknak csak „...a külföldi, vagy ritkán előforduló anyaggal kapcsolatban van jelentőségük a nagy tudományos vagy szakkönyvtárak esetében, amikor a gyűjtemény eredeti specialitását és értékét érdemes közölni”. A cikkíró nem veszi figyelembe, hogy a közművelődési könyvtárak elsődendő feladata, minél több emberrel megismertetni és megszerettetni a könyvet, az olvasást. *Nem tudományos kutatókkal van tehát dolguk*, hanem olvasni, művelődni vágyó emberekkel.

Figyelembe kellett volna vennie azt is, hogy a közművelődési könyvtáraknál az alkalmazott tudományok körébe tartozó művek beszerzését az 1960-as évek elejéig két körülmény erősen hátráltatta: 1. a könyvbeszerzési keretek eléggé korlátozott volta, 2. a gyűjtőkörök tisztázatlansága. Ez közismert dolog, nem kell részletesebben kifejteni.

Zsembery Anna bírálatában *az adatok nem pontosak*. Például a veszprémi katalógusban a magyar irodalomtudományi szakban nem 64, hanem pontosan 75 mű van. A „...9-es szakban” nem hiába keresnénk Kossuth művet, mert a 125. oldalon kettő szerepel. A 31. és a 34. oldalon viszont Széchenyi munka is van, igaz, ezek nem a „9-es szakban”, hanem a *Politikai gazdaságtan*, valamint a *Népgazdaság, termelés* címszavak alatt. Azt is meg lehetett volna viszonylag könnyen állapítani, hogy nemcsak egyedül a miskolci könyvtár adott ki pótfüzetet nyomtatott katalógusához, hanem a veszprémi is. Mindezek persze apró dolgok, az érdemi kérdéseket nem befolyásolják, de jobban kell velük vigyázni, mert a bírálat értékét csökkentik.

Ami a szakirodalom betűrendes mutatóját illeti, nem feledékenységből nem készítettünk, hanem azért, mert elegendőnek találtuk a tárgymutatót. Ezen persze lehetne vitatkozni, és lehet, hogy valóban szükséges lett volna, de hiányát a gyakorlatban nem tapasztaltuk.

A cikkíró által ajánlott, országosan kumulált ajánló válogatás érzésünk szerint *nem helyettesítené* a megyei könyvtárak nyomtatott katalógusát.

Nem érthetünk egészen egyet azzal a következtetéssel sem, hogy: „csak egyféle anyagnak, a helyismeretinek közreadása lenne hasznos. De ettől még ajánló katalógusban is tartózkodnak”. A megyei könyvtárak az utóbbi években sokat foglalkoznak a helyismereti irodalom gyűjtésével és feltárásával. Ezt nem egy kiadvány, előkészületben levő munka bizonyítja, amelyről a cikkíró valóban nem tud. Az állományfeltárásnak e bevált formáját közművelődési könyvtárban *csak a helyismereti irodalomra korlátozni veszélyes volna*, mert a tudományoskodás irányába tolná ezeket az intézményeket.

Végül és tanulságul azt szeretném megjegyezni, hogy nem helyes dolog valamely kiadvány hasznosságát és használhatóságát csupán csak annak kézbevétele és áttanulmányozása alapján eldönteni. Aki ilyen feladatra vállalkozik, nézzen utána annak is, hogy *a kiadványok hogy váltak be a gyakorlatban*. Csak úgy lehet hasznosságukról és használhatóságukról teljes képet adni, s mi több, róla vitatkozni.

Tolnai Valéria